

ФОРМА:
ПРЕДМЕТ ДУХОВНОГ
ИНТЕРЕСА

Аутопортрет, Лејла Зунђа

ПОХВАЛА 12. БЕОКУЛИС-а: ЛИКОВНИ РАД
Средња школа примјењених умјетности Сарајево
Ментор: проф. Борис Чистопољски

ΟΓΛΕΔΑΛΟ

ПОСТФОЛКЛОРНЕ ПАРАДИГМЕ У ПРОЗИ ВЛАДИМИРА КЕЦМАНОВИЋА

(Експозе мастер рада под називом *Постфолклорне митолошке парадигме у прози Владимира Кецмановића* који је одбрањен 24. јула 2019. године на катедри за србистику на Филозофском факултету у Палама, Универзитет у Источном Сарајеву)

За истраживање постфолклорних митолошких парадигми у оквиру овог мастер рада послужили су романи Владимира Кецмановића, и то следећи корпус: роман *Той је био врео* (2008), роман *Осама* (2015) и збирка приповједака *Соба са ојледалима* (2017). Један од основних задатака рада јесте уочавање елемената модерног фолклора код Кецмановића, који је изразити представник такозване „нове стварносне прозе” транзиционе српске књижевности која се одликује обнављањем реалистичко-натуралистичког модела приповиједања. Такође, бавили смо се препознавањем савремених жанрова, поджанрова и врста, правили динстинкције између традиционалног фолклора и фолклора треће културе. Нарочито смо се позабавили основним одликама постфолклорног израза, којима аутор даје ново рухо и чини их препознатљивим. Појам постфолклора који се односи на савремени урбани фолклор појавио се деведесетих година двадесетог вијека. Његов концепт посљедњих година посебно се развија у руској научној средини. Истраживачи су већ крајем прошлог вијека уочили појаву нових облика стваралаштва као савремених облика народног израза који се надовезују на ранију фолклорну традицију. Постфолклор или такозвана трећа култура дистанцирана је од службене, елитне културе, али и од патријархалне, сеоске. Када се спомене трећа култура, односно подручје постфолклора, прије свега се мисли на „неофицијелну”, градску, популарну, спонтану културу која је састављена од различитих елемената и њену укупну традицију. Круг творевина које свим видовима постојања (од настанка, трајања и начина трансмисије, односно преношења) осцилује на размеђи различитих културних модела у

литератури је означен термином постфолклор који је предложио Сергеј Некљудов у чланку под називом Послије фолклора. Појава постфолклора прикладна је за повезивање са социо-економским промјенама у индустријском и постиндустријском друштву, али и са технолошком револуцијом у области комуникацијских медија. Ако је помак од архаичног ка класичном фолклору означен појавом писма и промјенама у социјалној структури, помак од класичног (традиционалног) фолклора ка постфолклору означен је, како сматра и Некљудов, развојем нових технологија и средстава масовне комуникације. У том смислу, изучавање постфолклора неодвојиво је од сагледавања свих феномена масовне и популарне културе. Будући да је појам дефинисан, намеће се питање које жанрове и врсте инкорпорира у свој опсег. Постфолклор у свој корпус укључује вицеве, кратке шаљиве приче и анегдоте, градске пјесме и урбане легенде, бројне говорне жанрове (гласине, трачеве) урбаног живота, садржаје рукописних албума, градски сленг, затворске обрте. Иако постфолклорни жанрови ничу у градовима и урбаним срединама, они се шире далеко изван њихових граница. Унутар треће културе наилази се на текстове који су у уској вези са фолклорним законима, али не морају увијек нужно и досљедно бити у вези са фолклорном традицијом. У постфолклору одржавају се само оне творевине које имају одређену функционалност за одређену заједницу.

Виц је типичан усмени, фолклорни жанр, новије, урбане цивилизације. Својом препознатљивом структуром и формом израза одлично се уклапа у савремено доба, па га с правом сматрају савременим, актуелним, постфолклорним литерарним средством. Кеџмановић реконструира виц, изоставља му карактеристични обрт, дестабилизује поредак, поједностављује његову, до тада, устаљену структуру и чини га изразито препознатљивом постфолклорном врстом. Он, наиме, врло често користи опсцену лексику, а поентира хумором, и то обично црним. Асоцијативним поретком аутор прави везе између предмета и људи и одређене, мотивски, прожете вицеве, досјетке и форме из прошлости прилагођава новој, технолошкој ери и дигиталном свијету. До краја остаје досљедан једино његовој краткоћи и хумористичком парадоксу, сатири или иронији. Аутор романа који парадоксално и лирски дочаравају ратну атмосферу Сарајева прибјегава и досјеткама најразличитијег типа. Док је у вицу акценат на говору и комуникацији пуној суровости и вулгарности, у досјеткама се наглашава збивање. Кеџмановић врло често прибјегава и краткој шаљивој причи. Предочава се епизода из свакодневног живота, теме су разноврсне, а ликови су најчешће типизирани. Аутор је врстан познавалац кратке приче постфолклора, који се донекле придржава шаблона, комике ситуације или комике ријечи, али опет са друге стране, он је оригиналан и једин-

ствен. Његова шаљива прича не мора бити нужно поучна и имати дидактичку функцију, понекад је довољно да буде само шаљива. Стиче се утисак да је Кеџмановић прича само ради причања. Живи од приче. Хумор му најчешће није благ, већ опор и агресиван.

Владимир Кеџмановић, осим што је вјероватно најзначајнији писац минулог рата и домаће несреће у Босни, уједно и најбољи писац етничког хумора новог доба. Иако се анегдота до данас уско везивала за одређен временски тренутак и одређене личности, то није случај у постфолклорној прози Кеџмановића. Због своје специфичне структуре, али и разних полемичких дискусија око дефинисања одреднице уопште, анегдота у Кеџмановићевим романима неодољиво подсјећа и на гласине, градске трачеве. Аутор романа *Тој је био врео*, иначе репрезент ратне прозе, остао је досљедан драмском сукобу унутар анегдоте, ма био он заснован на радњи или на ријечима. Не изоставља споредне тренутке како би радња што прије и насилно достигла врхунац, а оно што краси његову анегдоту и чини је препознатљивом постфолклорном врстом јесте што у њој смије да опсује, коментарише и прича. У данашњим градовима и урбаним мјестима, гласине и градски трачеви заузимају значајно мјесто у постмодерном фолклору. Оне по правилу могу имати узорке и архетипове у некадашњим временима, народној књижевности и фолклору, али су данас уклопљене у модерни контекст и превасходно се сагледавају као облик фолклора новог доба. Кеџмановићеве гласине одликује краткоћа, обавјештајност и одсуство забављачке функције. Гласина не мора бити нужно нетачна, као што је нужно незванична. Довољно је вјеродостојна да публика у њу повјерује. Будући да се преносе од уста до уста и због таквог начина трансмисије имају своје фантастичне варијанте и измишљене димензије, могу се несумњиво сврстати у домен постфолклора. Њихова истинитост јесте упитна, али Кеџмановићева читалачка публика скоро да никада не испитује да ли је његова гласина тачна, већ прати како кроз одређено временско раздобље добија своје варијације. Гледало се и причало, и у *Тоју* и у *Осами*. Распредало се о томе ко и одакле добија пакет, ко једе „крметину”, шта је боље Радовану, чији су бољи „наши” или „њихови”, ко иде на линију, ко шаље сигнале „ћетницима” и ко упада у туђе станове.

Најзначајнији жанр постмодерног фолклора јесте урбана легенда. Кеџмановић пише урбану легенду о тенку у тунелу у сарајевском насељу Циглане, из којег је пуцано мало по брдима, али када затреба, мало и по Сарајеву. У прилог томе наводи и књигу Државна тајна Семира Халиловића, сина бившег ратног команданта Армије БиХ Сефера Халиловића, у којој се јасно наводи да се из тог истога топа пуцало и на његову кућу кад су његови муслимани коначно хтјели да се разрачунају са њим. Његова урбана легенда, најчешће,

има устаљену, препознатљиву структуру. Основна карактеристика и драж урбане легенде јесте у томе што се оправдано сумња у њену вјеродостојност, али се никада не искључује могућност истинитости. Када у једном разговору о роману Топ је био врео, упитају Кеџмановића зашто га критика неријетко назива четником, он одговара да је „четник у ратном и послеријатном Сарајеву у ствари Србин или сваки Србин који не прихвата култ Мушана Топаловића Цаца, који је својевремено сјекао главе Србима на Казану. ” Управо се овај лик провлачи кроз мноштво Кеџмановићевих урбаних легенди, које су опет у директној вези са оном урбаном легендом о тенку на Цигланама, из које је изникао роман *Топ је био врео*. И критици и читалачкој публици посебно је занимљива прича, урбана легенда о дјечаку Јашару који под снајперском ватром претрчава мост за хонорар страних медија. Она је несвакидашња, изненађујућа. У томе је готово истовјетна некадашњим легендама. У средишту пажње је човјек, дјечак, изгубљен у историјском догађају и ситуацији, чија судбина на крају једино може бити трагична и који нема могућност избора. У овом наративу улогу зликовца добили су представници страних медија, а такав поступак одговара традиционалној представи „другог, далеког, као опасног, али и сталној тензији коју је власт стварала говором о непријатељима земље. ” Посебно је интересантно што је дјечак Јашар, како наводи аутор, „црнпураст”, а истраживања су показала да црна боја несумњиво носи негативну симболику.

Пред крај друге деценије двадесет и првог вијека стил Кеџмановићевог писања и те како је препознатљив широј читалачкој публици. Кратка и оштра реченица, роман препун сарајевског жаргона, велики број сентенци исказаних шатровачким говором, само су неке од одлика његовог стваралаштва. Живописним говором Босне и њених крајева и језгровитим реченицама потврђује своје мјесто у савременој српској књижевности. Од најразличитијих игара ријечи преко говора у коме су изостављени вокали и сугласници, аутор „трансцендира језиком босанских муслимана” и гради незаборавне ликове. Кеџмановићев жаргон је ефектан, спонтан, експресиван, каткад и иновативан те води до самих граница пејоративности, сарказма и ироније. Његов колоквијални језик је редукован и елиптичан, изостављен је одређен број информација и детаља будући да се подразумевају или га наговјештава претходни или следећи садржај. Иако се разликује од субстандарда, у Топу и Осами наилазимо на велики број вулгаризама, дијалектизама и архаизама, из којих се јасно назире симболичка функција. Владимир Кеџмановић никада не псује само да би псовао. Његова псовка има функцију и одзивања у ушима тачно онолико времена колико је читатељској публици потребно да схвати зашто је тако често користи.

ОГЛЕДАЛО

Говорећи о Кецмановићевим романима у овом мастер раду говори се о истини Сарајева, о којој многи ћуте. Та прешућена истина, тек са његовим романима, испливава на видјело. Вишевјековно зло у Босни достигло је врхунац у претходном грађанском рату, гдје нема побједе и побједника и гдје су сви губитници. Он пише романе који постају симбол „сарајевског караказана” и историје Босне, с једне стране, али и индивидуалне судбине појединца, с друге стране. Како усамљени битишу јунаци романа Осама и Топ је био врео, тако усамљен у емиграцији битише и Владимир Кецмановић. Сам са својим јединим оружјем, оловком. Битише и кидише на све опоре, ратом и мржњом задојене људе, који ни послје више од двије деценије послје рата не разумију његов виц, а камоли његову псовку.

Анђела Плакаловић

Мастер српског језика и књижевности
Пале

ЖДАНОВ У МАТЕМАТИЧКОЈ ГИМНАЗИЈИ

У Отвореном писму Наставничком већу Математичке гимназије, датираном 27. августа 2018, написао сам како је професионална етика посебна врста моралних односа који се успостављају унутар професионалне групе, као и њених припадника према друштву. Она је самоконтрола и самодисциплина која јача аутономију професија у друштву. Она је и облик позитивне колегијалне контроле која има превентивну улогу. Стога је потпуно супротна негативној, лаичкој контроли, коју врше клијенти и државни органи.

Професионална етика требало би да буде заступљена пре свега у просвети, јер је она, поред судства, здравства и мреже путева, најважнија за друштво. Међутим, етичке норме најчешће налажу да се односи међу колегама заснивају на сарадњи, а не на такмичењу и конкуренцији, без чега нема пуне и независне размене информација. Стога сам се и обратио уваженим колегама, како бих бар мало осветлио проблематику организације такмичења у Математичкој гимназији, верујући да ће моје писмо подстаћи расправу и довести до сазнања која такмичења организује наша школа, од школског и републичког, до међународног нивоа. Подсетио сам колеге, без лажне скромности, да сам и сам идејни творац и организатор, уз помоћ неколико сарадника, два међународна такмичења из четири области: БЕОКУЛИС – Београдски Кулоаров израз средњошколаца Србије и региона у медијима: ликовни рад, фотографија и кратки филм и БЕОПС – Београдско беседништво средњошколаца.

Нико не спори да су такмичења из математике, физике и информатике најзначајнија и најмасовнија, пре свега за наше ученике, који на њима постижу, на радост свих нас, значајне успехе, и обезбеђују значајну афирмацију школе у којој радимо, у земљи и свету. Ми, професори, веома помажемо у организацији тог такмичења, иако је организација званично поверена Друштву математичара Србије и Друштву физичара Србије, удружењима која уредно примају од Министарства просвете битну новчану надокнаду за то. Подсетио сам колеге са стажом од десетак и више година како смо за свој

ангажман на Републичком такмичењу из математике, марта 2008. године, када је директор био др Владимир Драговић, добили надокнаду од по 2000 динара.

За разлику од колега-чланова поменутих друштава, ми, обични професори, не добијамо никакву надокнаду за свој ангажман, те, народски речено, на такмичења долазимо као на мобу. Но, треба јасно рећи да то ипак – није моба. На мобама људи раде добровољно, са циљем да помогну другима, не би ли се одређени посао урадио лакше и на време, заузврат добијају ручак и пиће, али и прећутно обећање да ће се и на њихову мобу доћи. А ми не добијамо ништа, сем уцене и принуде да радимо и суботом и недељом. Када сам ове школске године, поред 120 минута дежурња на Регионалном такмичењу из математике, одбио да дежурам још 120 минута на Српској математичкој олимпијади, на којој сам дежурао и прошле године, имао сам намеру да пружим прилику колегама, професорима математике, да и они дежурају и осете то „олимпијско задовољство“.

Директор је против мене покренуо дисциплински поступак и казнио ме одузимањем 20 процената од плате. Плашим се да је тиме злоупотребио свој положај. Директор не види и неће да чује колико сам ангажован на организацији поменутих међународних такмичења, БЕОКУЛИС-а и БЕОПС-а (од расписивања конкурса, пријема радова, одређивања тема беседништва, селекције учесника, те организације жирија, израде и штампања каталога и диплома, до обезбеђивања награда победницима, као и слања поштом награда награђеним ученицима широм региона).

Треба се сетити Хегелове мисли да је најглупљи човек – онај који не жели да чује. Да кажем и то, да ми директор није исплатио новчану надокнаду за 50 посто наставе коју сам држао 17 дана, фебруара 2016. године, када сам мењао колегу Бранислава Узелца, професора социологије. Када сам му поднео писани захтев, изостао је његов писани одговор. Плашим се, такође, да је директор злоупотребио положај и када је наредио или одобрио да професори и ученици волонтирају на овогодишњој Балканској математичкој олимпијади, коју – опет – организује Друштво математичара Србије, а све на уштрб редовне наставе.

Моја је намера била да уз помоћ и у заједничком интересу својих колега допринесем да наведену праксу будући директор ове школе не може и не сме да баштини.

P. S.

На Наставничком већу, које је одржано 29. августа 2018, директор је информисао присутне чланове да је писмо стигло, али неће бити читано на овом већу.

На наредном већу, које је одржано поводом првог тромесечја, почетком новембра, на самом крају седнице, директор мр Срђан Огњановић је, показујући писмо, рекао како га радије не би читао, а затим упитао професоре да ли неко од присутних жели да се писмо прочита. Нико од присутних није подигао руку. Онда се обратио мени, са понудом да о садржају писма известим колеге.

Рекао сам да нема потребе да говорим онима који 5 година чуче под једним **Ждановим***, а не устану – ништа боље нису ни заслужили!

После тога, јављају се две професорке информатике Станка Матковић и Ивана Јовановић Мاستиловић, изјаснивши се како би оне ипак волеле да прочитају писмо.

Директор им даје писмо, уз напомену да ће сачекати да писмо, када оне заврше читање, узети.

Када су у марту следеће године опет постала актуена такмичења и дежурства, исто Отворено писмо шаљем на заједничку школску имејл адресу. На мејл одговара само професорка математике Сандра Андрић, која хвали активности Галерије Кулоар, БЕОКУЛИС-а и БЕОПС-а, и тврди да професори математике не добијају никакву надокнаду за дежурства. Још две професорке су се јавиле, како би се сагласиле са колегиницом. И то је све.

Радивоје Благојевић

Професор социологије

Математичка гимназија, Београд

*Ждановизам – назив за претјерану догматичност, за спречавање књижевне слободе изражавања, за најкрућу политичку усмјереност у умјетности (према презимену совјетског политичара Андреја Александровича Жданова (1896 – 1948), који је многе совјетске јавне раднике осуђивао због „безидејности“).

(Братољуб Клаић, *Рјечник стираних ријечи*,
Накладни завод Матице хрватске, Загреб 1988)

КАД СУ ГОРЕЛЕ ДИПЛОМЕ

Морам признати да сам дуго стао замишљен и упитан пред гестом младе жене која је пред Скупштином Србије спалила своје дипломе. Шта данас, у нашој укупној ситуацији, моралној, политичкој, економској, значи овакав гест? Како се све може ишчитавати, чиме је покренут, шта ће изазвати, какве последице? Ћутњу! Индолентонст! Моралну и политичку осуду, салве одобравања, подршку! Да ли је то егзибиционизам, морални и политички протест, уметнички концептуални перформанс, чин плаћеног провокатора, део осмишљене политичке кампање? Или просто – тренутак неподношљиве истине која нам је бачена у очи. Заиста, могло би се теоретисати надуго и нашироко. Присетио сам се Бодријаровог текста о стању универзитета данас, образовања које постаје неадекватно до става да ће се дипломе штанцовати као петродолари.

Из свакодневне праксе професора и родитеља могао сам да пратим како изгледа студиј у земљи како у иностранству, како на приватним како на државним универзитетима и то су релативно познате ствари. Али оно што је такође постало познато је да мало диплома помаже запослењу без политичког ангажмана и везаности за политичке странке. **Диплома је тек споредна ствар која се може и купити.** Нити је вреднован успех и знање нити валидност дипломе. Све је у политици, вези, куповини и корупцији. И млади људи одлазе. Показује се да је највећи део тих диплома добра препорука у свету. Да ти млади људи показују успех, да напредују, остварују изузетне резултате. Да, заиста, зашто нама не треба памет, знање, образовање? Зашто је политичка странка заменила својом логиком све институције и вредносна мерила једног друштва? Зар је та шакица власти све? Шта је то што може да извуче једно друштво из каљуге у коју је упало без знања и морала?

Али „морала је пуно и међусобно се разликују”, присећам се речи великог књижевника, а знање без одговарајућег морала може бити у служби зла. Неки ових дана штрајкују глађу испред Скупштине како би скренули пажњу. Има примера да су се људи самоспаљивали из протеста. Али онај који спаљује диплому ипак спаљује само папир који је изгубио сваку вредност као што су и индугенције које је продавала католичка црква, указивале на губитак вредности кад је Бог био изложен инфлацији. Ипак се након тога појавила Реформација, нови покрет који је затресао Европу и верујући свет. Ова млада госпођа је само на уметнички концептуалан начин, зна-

ОГЛЕДАЛО

чи савремен и савременом човеку разумљив, проговорила о старом проблему. Али, управо образовање и знање које је добила на нашим још увек верујем dobrим школама, само је потврђено овим гестом. Јер, присећам се Кјеркегора, који говори о образовању као неком курсу кроз који упознајемо себе и остварујемо себе. Јер, орвелијанска фраза „незнање је моћ” никада заправо неће бити истина пред чињеницом да – **ЗНАЊЕ је моћ**. Коцка је бачена. Концентрични кругови валова које је изазвао овај гест неће се смањивати. Упамтите, знање је моћ и оно ће победити. Знање је такође морал, а морал свест и знање о добру. Све што се стога даље буде дешавало, пре свега, говориће о нама као друштву, академској заједници, политичкој свести и надасве нашем избору. Пламен који је букнуо са ових диплома, светлост је која мора пробудити наше уснуле очи.

Мехмед Слезовић

академски сликар и универзитетски професор,
Нови Пазар

Данас, Београд, априла 2020

MIT I SAN 2

1. San je „jezik za jednoga čoveka“, „mit je jezik za sva društva“. „San je privatna mitologija spavača, a mit budni san naroda... Privatni san naših noći i budni san naroda.“ (Pol Riker, *O tumačenju – ogled o Frojdu*, (Beograd, Službeni glasnik, 2010, str. 17 i 226). „Za budne postoji jedan zajednički kosmos, dok se svako ko sneva okreće svom sopstvenom“ (Heraklit, Fragment 95). „Mit je javni san, san je privatni mit.“ (J. Campbell, *The Power of Myth*, New York, Doubleday, 1988, p. 48). Dešava se da osobni san postane vremenom kolektivni mit „Istorija snova neodvojiva je od ljudske istorije. Od kada je naučio da priča o sebi, čovek pripoveda svoje snove na različite načine obrazlažući njihovu pojavu“ (Antonio Tabuki, *Tuđe autobiografije* Beograd, Samizdat, B92, str. 23). Ali snovi su, ipak, isključivo privatna stvar – samo ponekad svedoče o večnosti trenutka. „Shvativši da će naši postupci postojati jedino za nas same, da će ostati nepoznati za ceo svet, slobodno se prepuštamo samostalnim pobudama koje potiču iz dubina volje.“ (Valerij Brjusov, op. cit., str. 24). Simbolizam nesvesnog je nešto što je zajedničko svim kulturama, bez obzira na sve druge razlike. Mit je simbolizacija kolektivnog iskustva, . san je simbolizacija lične želje. „Mitologija je tako duboko srasla sa životom jednog naroda da je mogla poteći samo iz njega samog“ (Mihailo Đurić, *Mit, nauka, ideologija*, Beograd, BIGZ, 1989, str. 78–79). Mit je bezlična tvorevina, san lična: kroz mit progovara kolektivno nesvesno, kroz san lično nesvesno. Oblik u kome se javlja i čuva mit jeste ep, oblik u kome se sanja je drama. Ono što se u mitu priča, to se u istoriji ostvaruje. „Mit postavi dramu, a istorija je igra“ (Voren Sasman, *Kultura kao istorija*, Beograd, Rad 1987, str. 48).

2. Mit se čuva i u obredu. *Verovanje podrazumeva delovanje*. Ono što se u mitu priča, to se u obredu igra. Mit i obred su dve strane iste religiozne vere: mit je tajna koja se priča, obred je tajna koja se igra! „I reč postade telom.“ Kroz obred i ono nevidljivo postaje stvarnost: vera vidi sebe! Reči iz svete priče sada se igraju pred očima zajednice vernika. U obredu je vera prešla u dela trajnija i od same vere, jer vernici ponekad obavljaju obred a da nisu svesni njegova značenja: veza mita sa obredom negde je prekinuta u kolektivnom pamćenju, možda zaboravljena, ali se ona mora *logički pretpostaviti*, jer je obred bez mita posve nerazumljiv. „Nemamo stoga nameru da pokazujemo kako ljudi misle u mitovima, nego kako mitovi misle u ljudima, i to bez

njihove svesti o tome" (Klod Levi-Stros, Mitologike, 1, Beograd, Prosve-
ta – BIGZ, 1980, str. 15 i 20). *Obred je igra sa značenjem ili igra značen-
ja*. Kažem, vernik ponekad nastavlja da igra svoju veru kad ne može
da na drugi način izrazi ono najbolje u sebi. „Mitovi su načini kojima
ljudska bića izražavaju svoje osećanje neizrecivog" (Isaija Berlin, *Koreni
romantizma*, Beograd, Službeni glasnik, 2006, str. 63–64). Religiozna
vera je drama koja se igra a ne istorija koja se priča. Nije tajna u dogmi,
dogma je u tajni. Zato je obredna igra sveta koliko i molitva. Obred je
molitva ljudskim telom, prevođenje mita u pokrete. „Telo je hram božji.
" Obred je dramatizacija mita, mit u akciji, telesni govor vere u spasenje.
Zvanično *značenje svetoga* dato je u mitu, *življeno iskustvo* svetoga dato
je u obredu. Obredna „igra je svojevrstan san na javi, no razlikuje se od
običnoga sna pri spavanju, jer se ispunjava kolektivno". (Eugen Fink,
Igra kao simbol svijeta, Zagreb, Demetra, 2000, str. 153).

3. Svaki narod čuva uspomenu na svoj početak: mit je njegova prva
povest i prva istina koje se seća. *Narod bez mita je kao pojedinac
bez sećanja: mit stoji na početku buđenja naroda i njegove duševnosti*.
Tako su mitovi svakog naroda u stvari sećanja ili uspomene na najviše
duhovne i moralne vrednosti i norme koje se ne smeju zanemariti i
zaboraviti, ako zajednica ne želi da potone u tamu. „Mitovi su tako puni
značenja da po njima živimo i umiremo. Oni su mape prema kojima
kulture plove kroz vreme" (Ronald Rajt, *Oteti kontinenti*, Beograd, Geo-
poetika, 1995, str. 6).

4. Mit nije obična priča, to je sveta priča koja se ponavlja i obnavlja
na svačijem iskustvu. Kad gradite kuću za sebe, vi ponavljate i
obnavljate božje stvaranje sveta kao staništa svih bića. Kad stupate u
brak, vi ponavljate i obnavljate iskustvo prvog muškarca i prve žene u
svom životu. Kad se do krvi borite s rođenim bratom, vi samo ponavl-
jate i obnavljate na vlastitom iskustvu prastaro iskustvo Kaina i Avelja.
Kad na svom ognjištu potpalite vatru, vi u stvari ponavljate i obnavljate
onu prvu vatru, stariju od svih vekova, stariju od istorije, mitsku vatru.
Izgon ili seoba su pojave sa kojima se susreće i savremeni čovek, kao
što se susretao paganski Odisej ili starozavetni Mojsije. *Sвета priča u
svakom trenutku može da postane lična priča, tvoja i moja sudbina*. Mit
ne priča samo o onome što se desilo na početku vremena, nego priča i o
tome što se svuda i uvek dešava gde žive ljudska bića. Ima simbola koji
putuju kroz vreme od početka sveta do naših dana. „Klasična prošlost
jeste istinska budućnost." (Hana Arent, *Život duha*, Beograd, Službeni
glasnik, 2013, str. 496).

5. Mit je sveta priča o onome što se desilo na početku vremena i što
važi za sva vremena: on nudi obrazac ili model, uzor, arhetip za
svaku ljudsku delatnost, za svaki oblik zajednice, za svaki način mišljen-
ja i osećanja. Prvi osmeh i prva suza na licu prvog čoveka zadržala se i
na našem. Mit priča o životu i smrti. O tome je progovorio prvi čovek, o

tome će pričati i poslednji. Smrt mita moguća je samo kao smrt čoveka: samo mrtav čovek ne može da priča! Dok čovek može da priča, biće i mita. Ovo je prosta *antropološka* činjenica koja stoji izvan svih istorijskih uslovljenosti.

6. „U odnosu između mita i istorije, mit se pokazuje kao nešto apsolutno primarno, a istorija kao sekundarno i izvedeno. Ne određuje istorija mitologiju jednog naroda, već obrnuto, mitologija određuje njegovu istoriju, ili, štaviše, mitologija ne određuje, nego sama jeste sudbina toga naroda, kob koja ga je od početka zadesila” (Ernst Kasirer, *Filozofija simboličkih oblika*, 2, Novi Sad, Dnevnik, 1995, str. 19). „Sličnosti koje u predstavama o đavolu susrećemo širom sveta su velike. Budući da mnoga od ovih društava nisu istorijski povezana, sličnosti upućuju na zajednički urođeni psihički odgovor na zajedničko opažanje zla” (Šire o ovome: Džefri B. Rasel, *Princ tame, Radikalno zlo i moć dobra u istoriji*, Beograd, Pont, 1995).

7. Mit je svojstvo ljudskog duha, a ne niži stepen u njegovom razvoju. Mit nije samo poruka, nego i preporuka za život. To je sveto znanje o izvornom značenju svake pojave: nudi večna značenja a ne trenutna obaveštenja!

8. Mit i san imaju zajedničko to što se mogu tumačiti na više načina, jer im u osnovi leži simbol. Oba su dostupna tek preko priča snevača, i oba imaju *otkriveno i skriveno* značenje: *tumačenje* je otkrivanje razlika između ova dva značenja. „Postoji manifestni smisao sna koji nikada ne prestaje da upućuje na skriveni smisao – to od svakog spavača čini pesnika.” (Pol Riker, op. cit., str. 339). Otvoreni ili manifestni smisao sna predmet je čisto jezičke analize, skriveni smisao je od interesa za psihoanalizu i umetnost: ovde se reč ne otčitava s obzirom na njeno površinsko značenje, već s obzirom na njenu dubinski poruku, do koje analitičar dopire zalazeći iza jezika – čime se bavi dubinska hermeneutika.

9. Kad se san prevodi u reči, ne samo da se on osiromaši i iskrivi, nego se učini nekako običan, iako je neobičan: to je prevođenje osećaja u reč, jer se ništa ne može izreći do kraja. I „psihoanalitički papa” se pitao: „Kako prevesti jezik snova u forme izražavanja našeg misaonog jezika, koji se može razumeti bez dalje pomoći. Mogu reći da je ovo znanje esencijalno za psihoanalitičara, jer je san jedan od puteva kojim psihička građa može da dospe do svesti... On je jedan od najvažnijih vidova, takozvanog, indirektnog načina duševnog izražavanja” (Sigmund Frojd, *Dora*, Čigoja štampa, Beograd, 2003, str. 17–18). Emil dirkem je savetovao: „Čovek mora znati kako da od simbola dopre do stvarnosti koju on predstavlja”. Svaki san izaziva izvesnu teskobu. Zato se oni množe u naročito teskobnim razdobljima... Život na javi prema njima je bled i lišen značenja” (Marija Sambrano, *Vizija i iskustvo*, str. 408).

10. Ima jedan san koji mi se toliko puta ponavljao u toku života da mora imati neki dublji značaj i značenje. San se sastoji od dva dela: u prvom delu sanjam da letim oko metar iznad zemlje, čudeći se drugima što oni to ne mogu, a oni opet, sa svoje strane, drže da nisam normalan. U drugom delu sna dolećem do nekih visokih merdevina uz koje pokušavam da se uspnem kako bi se prebacio preko zida na koji su merdevine prislonjene. Kako god jednom nogom stupim na prečku merdevina, ona se polomi, ali sam već drugom nogom stupio na sledeću prečku, i tako do vrha, kada uspevam da se prebacim na drugu stranu. Ovaj san me prosto progonio i terao da ga nekako razumem. A razumeo sam ga ovako: živim u društvu i kulturi prepunoj zabrana koje osećam kao grdnu smetnju za razvoj mojih telesnih, duševnih i duhovnih mogućnosti. U meni se nagomilala želja da se oslobodim tih stega oličenih u normama i ustanovama društva i kulture. San je ispunio moju želju da se otarasim toga nepodnošljivog tereta: u snu sam slobodno lebdeo iznad površine zemlje i uspešno se uspeo do vrha, kada sam ušao u jedan drukčiji, slobodan svet filozofije, umetnosti, nauke... Taj san mi je pomogao da preživim, spasio me od spoljašnje stvarnosti, i od svakog zla u meni.

Prof. Dr Đuro Šušnjć

(Iz knjige *Sjaj odlomka*, Fakultet umjetnosti
Univerzitet Donja Gorica, Podgorica 2019)

ИЗМЕЂУ ЈАВЕ И СНА

Човек се роди без своје воље, не бирајући место и време, под звезданим небом, у сенику. И не зна да ли су му звезде одредиле пут или га је сам бирао? Ни сада са осамдесет година, са свим својим искуством, здравом памети и свима мојима око мене немам одговор на то питање. Ни све „моје” честице, космичке наелектрисане честице (са свом својом енергијом) којима сам се бавио у магистарској тези, разрађујући и усавршавајући методу „Константа сагита”, иако моћне и неконтролисане интеракције, нису биле толико недокучиве као питање да ли сам сам бирао свој пут. А ко је и дошао до тога одговора? Покушавали су и песници, писци, сликари, филозофи, физичари, астрофизичари и одговор је негде „између јаве и сна”.

Од дечака до омладинца истих жеља, играња фудбала и стоног тениса, преко неизбежних радних акција, младалачких дружења, нека те сила привуче и одеш на студије физике. То је један правац – професионални. Тешка времена су увек присутна у малим државама, каква је била СФРЈ, кад су скупа истраживања постављена за циљ. Тако одустајем од докторске дисертације у даљим истраживањима космичких честица. Професионални пут, одговорност, преданост, упорност доводи ме за наставника Математичке гимназије. И од тада, када смо се доказивали са првом, другом... генерацијом и борили за статус и опстанак школе, преко именовања за директора школе 1970. године, па све до одласка са чела ове установе знања 2001, постојала је борба за њен опстанак. Она је продужена и даље до дана данашњег. Мал’ мал’ па нека сила донесе правилник или закон којим се Математичка гимназија ставља у равн са осталим школама. Као „вођа” добрих ученика, изабраних наставника трудио сам се да истрајемо и покажемо да је „знање моћ”. И када смо се борили за простор школе, и када је био Шуварев систем образовања и загребачка Математичка школа укинута, и када смо узели кредит да купимо први рачунар у СФРЈ јер новац намењен куповини није био довољан, и... све су то били изазови али и велика борба. Борба коју су наши ученици награђивали својим медаљама. Држава је увидела успехе наших ученика (сада смо најтраженији бренд за извоз) али још увек недовољно даје за потребе ових младих, паметних, зна-тижељних главица. Они постављају питања као ученици а после, као зрели људи. Имена многих налазе се на плочицама кабинета на престижним универзитетима света са титулама проф. др или су на

водећим позицијама у институтима, корпорацијама, програмерским фирмама, банкама, фармацеутским кућама, НАСИ...

Да бих остварио неке циљеве морао сам да се носим и са политичким силама. То на овим просторима није ништа неуобичајено. Како Његош каже „Бој не бије свијетло оружје, већ бој бије срце у јунака.” На многим скуповима сам бранио статус школе. Тако смо „добили” и заштитника Вељка Влаховића. Предавао сам физику и био директор. А онда је почело и моје интересовање за Лудвига Болцмана и његов утицај на физику и филозофију и докторирао сам на овој теми а онда и предавао у Нишу, Подгорици... биран сам за редовног професора.

Борба је била и за наставне планове и програме, укључивање наставног кадра у комисије Министарства просвете, за обезбеђивање ученичког дома, система оцењивања који је „црна” тачка у целом школском систему... Трудио сам се да будем професионалац и да у свакој новој школској години имамо помак унапред – у новим учионицама и кабинетима, рачунарима, већој библиотеци, напреднијој настави...

Други правац, можда и значајнији или бар подједнако значајан, је породица и здравље. Супруга и ја извели смо на пут наше двоје деце, Јадранку и Зорана. Они су академски признати људи, свестрани и цењени, и у земљи и у иностранству. Послушали су ме и остали у земљи Србији. Имају своје успешне породице и имам од њих четворо унучади. И они су пошли путем науке. Моја златна деца, моја Винка, имали су разумевања за сате проведене за радним столом док сам одмеравао тежину речи, слова и бројева пишући уџбенике и збирке задатака из физике. Хвала им! И да ли су ми звезде одредиле пут или сам га бирао сам не умет да Вам кажем? Али да ме неко пита да ли бих га изабрао поново, одговор знате, да! Још да дочекам да се наши ученици са својим медаљама попуна на терасу са спортистима и срце ће да ми буде пуно!

Проф. др Милан О. Распоповић

(Текст преузет из монографије
Педесет година Математичке гимназије,
Београд, 2016)

О „БИСОВИМА”

Драматична рецензија, 24. октобар 1885.

...Искрен „бис” није по својој природи одговарајући предмет за економско истраживање, али нити један од десет таквих „бисова” какви су постали уобичајени у Ковент гардену није израз музичког ентузијазма или захвалности уметнику који прима тај наводни комплимент. У свакој просечној публици постоји извештан проценат особа којима је циљ да извуку колико могу за своје паре - које ће тражити „бисове”, ако је могуће, све док не добију још једну баладу за сваки пени у свом шилингу¹, са оркестарском музиком приде, да претегне кантар. Такође постоји један проценат - и то велики - будаластих и ненавикнутих особа које, узбуђене новином присуствовања концерту и засењене блиставошћу и славом храма Уметности у Боу улици, лудачки аплаудирају чим било ко пружи пример. Затим постоји добродушан свет који помаже да се охрабри певач. Поштени и разумни део публике, чак и када је у већини, немоћан је против ове комбинације непромишљене добродушности, лудости и незајажљивости. И тако се систем укоренењује, а може се неутралисати - мада незадовољавајуће - тако што ће омиљени уметници захтевати да се у програму штампа само половина песама које намеравају да певају.

Без сумње има много концертних посетилаца који траже „бис” из искрене жеље да још једанпут чују извођење које им је управо приредило велико задовољство. Али човек се у чуду мора запитати да ли их икад савест пече зато што себи дозвољавају да на концерту траже нешто чега би се стидели и да покушају на другом месту. Замислите искреног извикивача „бисева”² који је појео парче колача са сувим воћем и онда тражи од продавца да му цабе да други, пошто је први био тако добар. Јер то није ништа неразумније од уобичајене праксе да се г. Симсу Ривсу изрази захвалност за заносно отпевану баладу о Тому Боулингу захтевом (без додатног плаћања) за „Дођи у врт, Мод”.

Међутим, мало вреди задржавати се на злоупотреби а не предлагати лек. Најједноставније би било да се у публику пошаље неко

¹ Један шилинг је имао 12 пенија

² Шо каже: encorist

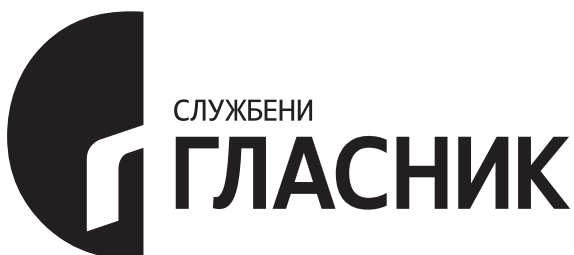
ОГЛЕДАЛО

да са шеширом скупља новац, уз обавештење да ће се, чим се прикупи износ који је певач одредио за једну песму, изаћи у сусрет захтеву за „бисом”. Било би забавно посматрати дејство такве мере на ускомешану гомилу ентузијаста око простора за оркестар у Ковент гардену како расположено кличу г. Лојду и г. Сентлију, и како следећег дана пребројавају колико је било балада у којима су уживали а за које нису платили. То би могло много допринети њиховом убеђивању да „бисови” нису живежне намирнице - певачи не могу да живе од њих. А такође, да просјаци у фином вечерњем оделу у позоришту морално нису ни најмање достојни поштовања од просјака у ритама на улици. !

Џорџ Бернард Шо

најдуховитији музички критичар
(Из књиге О музици Службени гласник,
Београд 2018)

ОГЛЕДАЛО

ОГЛЕДАЛО

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

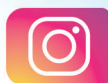
373. 5(497. 11)

ОГЛЕДАЛО: часопис ученика и професора
средњих школа / главни и одговорни уредник
Радивоје Благојевић. - 2014/2015, бр. 1-. - Београд:
Информационо друштво Благовест, 2015- (Београд:
Службени гласник). - 24 cm

Тромесечно. - Текст на више светских језика.
ISSN 2466-2712 = Огледало (Београд)
COBISS. SR-ID 217496332

**JEDNA
MASKA
ZA
CELU GODINU**
U KOMPLETU
DOBIJATE
12
ZAMENSKIH
FILTERA

bobex_maske

bobex maske

www.blagojepopovicbobex-maske.com

- TRAJNE ZAŠTITNE MASKE ZA LICE
- VIŠEKRAATNE ZAŠTITNE MASKE ZA LICE
- ORIGINALNA SREDSTVA ZA DEZINFEKCIJU MASKI, NAMESTAJA, PROSTORIJA
- GEL ZA SUVO PRANJE I DEZINFEKCIJU RUKU

BOBEX 1978

Beograd Kraljice Natalije broj 1
+381 11 2687 244